

13. mája 2025

Jedenkrát a dosť: Návrat nadmerne uplatneného daňového bonusu

Rozoslanie upozornení o nesprávne uplatnenom daňovom bonuse na dieťa môže každoročne priniesť až 1,7 milióna eur. Viac ako pätina z toho závisí od istejšej formulácie upozornení.

Richard Priesol, Paulína Jalakšová, Berenika Tužilová, Petra Mojžišová¹

Pracujúci rodičia si môžu zvýšiť svoj čistý príjem uplatnením daňového bonusu na dieťa. Na každé dieťa však môže byť za dané obdobie uplatnený daňový bonus iba raz. Opakovane pritom dochádza k prípadom, keď si daňový bonus na dieťa daňovníci uplatňujú dvojnásobne. V spolupráci s finančnou správou sme preto uskutočnili dva experimenty a oslovili týchto daňovníkov so žiadosťou o vrátenie sumy, na ktorú nemali nárok. Zaslanie upozornenia zvýšilo mieru vrátenia o viac ako 35 p.b. a jeho istejšie formulovanie o ďalších vyše 10 p.b. Pri takmer 6 000 prípadoch ročne je teda možné takýmto znením listov získať späť až 1,7 milióna eur. Je to navyše univerzálny nástroj, ktorý má potenciál byť užitočný aj v iných oblastiach.

Daňový bonus na vyživované dieťa

Daňový bonus umožňuje rodičom znížiť si daň z príjmu o určitú sumu za každé vyživované dieťa, ktoré s nimi žije v spoločnej domácnosti². V roku 2025 ide o čiastku do výšky 100 eur mesačne pre vyživované dieťa do 15 rokov a 50 eur mesačne pre vyživované dieťa nad 15 rokov. Táto suma však môže byť aj nižšia, a to v prípade daňovníkov s nízkym alebo vysokým základom dane. Okrem toho je potrebné splniť aj ďalšie podmienky, ako napríklad to, že vyživované dieťa nesmie byť staršie ako 18 rokov a zároveň musí študovať³. V roku 2022, ktorého sa týkal náš výskum, si daňový bonus na dieťa uplatnilo 608 tisíc ľudí v celkovej výške 544 miliónov eur. Výška daňového bonusu sa však v priebehu posledných rokov menila (Tabuľka 1).

Tabuľka 1: Výška daňového bonusu na dieťa

Mesiac / Rok	Daňový bonus na dieťa v eurách			
	0 až 5 rokov	6 až 14 rokov	15 až 17 rokov	18 až 24 rokov
01/2018 – 12/2018	21,56	21,56	21,56	21,56
01/2019 – 12/2019	22,17	22,17	22,17	22,17
01/2020 – 12/2020	45,44	22,73	22,73	22,73
01/2021 – 06/2021	46,44	23,22	23,22	23,22

¹ Richard Priesol, Paulína Jalakšová, Berenika Tužilová: Inštitút finančnej politiky, Petra Mojžišová: Finančná správa

² Konkrétne daň z príjmu fyzických osôb, ktoré majú príjem zo závislej činnosti podľa § 5 alebo z podnikania podľa § 6 ods. 1 alebo z inej samostatnej zárobkovej činnosti podľa § 6 ods. 2 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

³ Podmienky uplatnenia daňového bonusu na dieťa sú stanovené v § 33 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov. V minulých zdaňovacích obdobiach bolo možné poberať daňový bonus na vyživované dieťa do veku 25 rokov.

Rodičia si môžu znížiť daň z príjmu uplatnením daňového bonusu

07/2021 – 12/2021	46,44	39,47	23,22	23,22
01/2022 – 06/2022	47,14	43,60	23,57	23,57
07/2022 – 12/2022	70,00	70,00	40,00	40,00
01/2023 – 12/2023	140,00	140,00	140,00	50,00
01/2024 – 12/2024	140,00	140,00	140,00	50,00
01/2025 – 12/2025	100,00	100,00	50,00	0,00

Ďalšou podmienkou jeho poberania je to, že na každé dieťa je možné uplatniť si daňový bonus len raz za dané obdobie. Dochádza však k jej porušovaniu, čo pri mesačnej sume 100 eur môže viesť k ročnému dlhu na dani z príjmu až vo výške 1 200 eur pri jednom dieťati alebo 2 400 eur pri dvoch deťoch. Toto porušenie nastáva najčastejšie dvoma spôsobmi.

V niektorých prípadoch si ho však naraz uplatnia obaja rodičia...

V prvom prípade dochádza k uplatneniu daňového bonusu na rovnaké dieťa dvomi rôznymi opatrovníkmi v rovnakom čase. Daňový bonus si môže na dané dieťa uplatniť matka, otec alebo iná oprávnená osoba, avšak za jeden kalendárny mesiac môže ísť vždy len o jedného daňovníka. Ak sa opatrovníci nedohodnú inak, zákon stanovuje poradie, v ktorom majú na toto zvýhodnenie nárok⁴. V prípade, že si daňový bonus uplatnil za rovnaké obdobie aj druhý opatrovník, hoci aj nevedome, jedná sa o duplicitné uplatnenie tohto zvýhodnenia. V roku 2022 došlo k viac ako 5 000 prípadom takéhoto dvojitého uplatnenia.

...prípadne dvakrát jeden rodič, čo vedie k výpadku na dani z príjmu

V druhom prípade ide zase o uplatnenie daňového bonusu na rovnaké dieťa jedným daňovníkom dvoma rôznymi spôsobmi. Daňovníci si totiž môžu uplatniť daňový bonus na dieťa u svojho zamestnávateľa, ktorý ho daňovníkovi vypláca počas zdaňovacieho obdobia. Ak následne podajú daňové priznanie, v ktorom neuvedú výšku daňového bonusu už priznaného a vyplateného zamestnávateľom, dochádza taktiež k duplicitnému uplatneniu tohto zvýhodnenia. Za rok 2022 si takto duplicitne uplatnilo daňový bonus viac ako 900 daňovníkov.

BOX 1: Výskum v oblasti platenia daní a daňových úľav

Zneužívanie daňových úľav

Témou nadmerného čerpania finančných výhod od štátu sa zaoberal napríklad experiment uskutočnený vo Veľkej Británii. Rozoslaním rôznych upozornení o neoprávnenom čerpaní daňových úľav sa snažili docieľiť, aby ich adresáti kontaktovali a dohodli sa na vyrovnaní dlhu. Medzi dôvody vzniku tohto problému patrí podobne ako v našom prípade poskytnutie nesprávnych alebo neúplných informácií autoritám sprostredkujúcim daňové zvýhodnenie. Najefektívnejšie boli upozornenia obsahujúce informáciu, že doteraz bolo neposkytnutie informácií pokladané za opomenutie, ale odteraz bude pokladané za aktívnu voľbu. Efektívne boli taktiež upozornenia s otváracími hodinami call centra a správou, že očakávajú ich telefonát. Naopak podobná správa so žiadosťou o zavolanie a ponukou pomoci nebola účinná. Efekt nemalo ani nabádanie k naplánovaniu telefonátu či zhrnutie listu do krátkeho prehľadu (Hallsworth et al., 2015).

⁴ Ak podmienky na uplatnenie daňového bonusu na vyživované dieťa spĺňa viac daňovníkov a nedohodnú sa inak, daňový bonus na všetky vyživované deti sa uplatňuje alebo sa prizná v poradí matka, otec, iná oprávnená osoba.

Hra na mŕtveho chrobáka

V experimente v Guatemale porovnávali niekoľko rôzne formulácie v listoch vedú k zaplateniu dovtedy neuhradených daní. Aj v tomto prípade bola najúspešnejšia formulácia upozorňujúca na to, že rozhodnutie nespolupracovať je považované za aktívnu voľbu a nie len za opomenutie. Takáto formulácia bola navrhnutá na prekonanie preferencie zotrvania súčasného stavu (status quo bias). Tento problém je relevantný aj v našom prípade, keď je pre daňovníkov lákavé na list nereagovať a ponechať si nadmerne čerpané výhody (Kettle et al., 2016).

Plnenie zistených povinností

Správna a úplná identifikácia daňových povinností poplatníkov často nestačí na to, aby bolo zabezpečené ich riadne plnenie. Experiment vo Philadelphii sa zameriaval na majetkovú daň, ktorá nebola uhradená ani dva mesiace po splatnosti. Hoci podobne ako v našom prípade bola výška dlžnej sumy známa, bolo náročné ju efektívne vymôcť. Autori preto otestovali viacero prístupov a výsledky naznačujú, že hrozba následkami bola efektívnejšia ako morálny apel či sociálna norma. Najúčinnější správy obsahovali konkrétne informácie o dôsledkoch, ktorými môže byť až exekúcia a predaj nehnuteľnosti mestom spolu s príkladmi nehnuteľností v okolí, na ktorých je záložné právo (Chirico et al., 2019).

Stačí sa iba ozvať?

Aj na Slovensku bol uskutočnený podobný experiment, v tomto prípade zameraný na daň z príjmu z prevodu vlastníctva nehnuteľnosti. Daňovníci boli vyzvaní finančnou správou, aby priznali a zaplatili príslušnú daň, pričom boli otestované rôzne varianty tejto výzvy. Na základe toho, že boli podobne efektívne sa zdá, že najdôležitejším aspektom bolo práve informovanie o danej povinnosti. Nevedomosť ako hlavný dôvod neplnenia tejto povinnosti potvrdzujú takisto informácie zozbierané call centrom finančnej správy. Keďže v prípade duplicitne uplatneného daňového bonusu ide o chybu pri vyplnení daňového priznania alebo informovaní zamestnávateľa, môže aj v tomto prípade byť príčinou práve nevedomosť. Samotná informácia, že došlo k chybe, tak môže viesť k jej náprave (Rybošová et al., 2021).

Experiment 1: Zaslanie upozornenia

V prvom experimente sme testovali efekt zaslania upozornenia v prípade nesprávneho uplatnenia daňového bonusu na dieťa. Ak je totiž dôvodom pochybenia neinformovanosť, môže mať výrazný efekt už základný list poskytujúci potrebné informácie (Rybošová et al., 2021). Upozornenia boli zasielané tým opatrovníkom, ktorí si daňový bonus uplatnili nesprávne v rokoch 2018 až 2020. Výslednú vzorku tvorilo 1 160 jednotlivých daňovníkov, ktorí si uplatnili daňový bonus na dieťa u zamestnávateľa aj v daňovom priznaní, a 2 292 dvojíc daňovníkov, ktoré si uplatnili daňový bonus na rovnaké dieťa v rovnakom čase⁵. Celková hodnota neoprávnene uplatneného daňového bonusu za sledované obdobie tvorila takmer 2 milióny eur.

Rozosielanie listov prebehlo v decembri 2022. Jedna časť adresátov bola zaradená do testovacej skupiny a bol jej v rámci experimentu zaslaný základný list (T1). Druhá časť bola naopak zaradená do kontrolnej skupiny bez listu (T0)⁶. To umožnilo porovnať reakcie daňovníkov, ktorí list už dostali,

⁵ Počet jednotlivcov a dvojíc za roky 2018 až 2020 zohľadňuje všetkých, ktorí si daňový bonus uplatnili duplicitne aspoň v jednom mesiaci aspoň jedného roka v danom období a chybu do spustenia experimentu nenapravili, pričom sme vyradili všetky prípady, v ktorých chýbala slovenská adresa alebo došlo k úmrtiu.

⁶ Adresátom z kontrolnej skupiny bol odoslaný rovnaký list, ale až po ukončení experimentu. Kontrolnú skupinu tvorilo približne 20 % jednotlivcov a 10 % dvojíc.

Týchto rodičov sme oslovili listom a otestovali sme jeho účinnosť

Následne sme porovnali
ďalšie verzie upozornení
aj pohlavie adresáta

s tými daňovníkmi, ktorí ho zatiaľ nedostali. Adresátov sme do skupín zaradili stratifikovaným náhodným výberom na základe pohlavia, veku, miesta bydliska, veľkosti obce, disponibilného príjmu, dlžnej sumy a toho, či si daňový bonus nesprávne uplatnili len v jednom roku alebo vo viacerých. Všetky rozosielané listy obsahovali jednoduchý popis situácie, spôsob nápravy a možnosti získania ďalších informácií.

Experiment 2: Formulácia upozornenia

V druhom experimente sme testovali ďalšie verzie upozornení v porovnaní so základným listom, ktorý sme posielali v prvom kole. V prípade dvojíc sme taktiež skúmali pohlavie adresáta, a teda do akej miery záleží na tom, či sme upozornenie zaslali mužovi alebo žene⁷. V rámci tohto kola boli oslovení opatrovníci, ktorí si daňový bonus uplatnili nesprávne v roku 2022. Výslednú vzorku tvorilo 898 jednotlivých daňovníkov, ktorí si uplatnili daňový bonus na dieťa u zamestnávateľa aj v daňovom priznaní, a 4 695 dvojíc daňovníkov, ktoré si uplatnili daňový bonus na rovnaké dieťa v rovnakom čase⁸. Celková hodnota neoprávnene uplatneného daňového bonusu za daný rok bola viac ako 3 milióny eur⁹.

V januári 2024 boli odoslané štyri typy listov. Prvá skupina dostala základný list, ktorý bol odosielaný aj v prvom experimente (T1). Druhá skupina dostala list obsahujúci istejšie vyjadrenia, ktorý jednoznačne pomenovával situáciu bez podmieňovacích formulácií (T2). Tretia skupina dostala list obsahujúci dodatočné vyjadrenie, že nadmerným čerpaním daňového bonusu na dieťa vzniká dlh voči finančnej správe, ktorý je rovnakým dlhom ako nezaplatenie dane (T3). Posledná skupina kombinovala dve predchádzajúce modifikácie s cieľom otestovať ich vzájomnú interakciu (T4). Respondenti boli do skupín zaradení podobne ako v prvom experimente stratifikovaným náhodným výberom na základe pohlavia, veku, miesta bydliska, veľkosti obce, disponibilného príjmu a dlžnej sumy.

BOX 2: Behaviorálne modifikácie zasielaných listov

Základný list (T1): Základný list obsahoval informáciu o tom, že si daňovník pravdepodobne uplatnil daňový bonus vo vyššej sume, ako ustanovuje zákon. Okrem toho informoval o potrebe nápravy tejto situácie do stanoveného termínu, a to podaním daňového priznania a zaplatením vzniknutého rozdielu. Nasledovali informácie o rôznych spôsoboch podania daňového priznania a možnosti získať ďalšie informácie na informačnej linke finančnej správy spolu s užitočnými odkazmi a QR kódmi. Na zadnej strane bolo vymenovaných niekoľko relevantných pravidiel k uplatneniu daňového bonusu na dieťa a inštrukcie k vyplneniu daňového priznania a zaplateniu vzniknutého rozdielu. Podobne ako v našich predošliých projektoch sme sa snažili, aby bol list jednoduchý, stručný a personalizovaný, čo môže výrazne zvýšiť jeho efektívnosť (De Neve et al., 2021; Haynes et al., 2013).

⁷ V prvom experimente bolo upozornenie zaslané vždy mužovi. Ak sa totiž opatrovníci nedohodnú inak, daňový bonus si v prvom rade uplatňuje matka a až potom otec. Je teda pravdepodobnejšie, že daňový bonus na vyživované dieťa by mal vrátiť muž. V druhom experimente sme sa rozhodli účinnosť adresovania listu mužom otestovať, pretože na základe literatúry sa ženy stavajú k daňovým povinnostiam zodpovednejšie a daňový bonus by tak mohli v prípade spoločného hospodárenia vrátiť častejšie (Torgler & Valev, 2010).

⁸ Opäť sme vyradili všetky prípady, v ktorých chýbala slovenská adresa alebo došlo k úmrtiu. Okrem toho sme vyradili také prípady, v ktorých boli obaja opatrovníci rovnakého pohlavia, a týmto opatrovníkom sme zaslali základný list. Títo opatrovníci neboli súčasťou experimentu, pretože v ich prípade nebolo možné testovať efekt pohlavia.

⁹ Vyššia dlžná suma v roku 2022 oproti rokom 2018 až 2020 môže súvisieť so zvyšovaním daňového bonusu v čase a kratším časom na vysporiadanie týchto pohľadávok k momentu odosielania upozornení.

Istejšia formulácia (T2): V liste s istejšou formuláciou bolo odstránené slovo „pravdepodobne“ a ďalšie výrazy vyjadrujúce nejednoznačnosť ohľadom situácie, v ktorej sa adresát nachádza, ako napríklad: „Ak ste si uplatnili daňový bonus správne, považujte tento list za informatívny.“ Nová formulácia predchádzala pochybnostiam adresáta, či sa ho situácia týka a či je nutné na ňu reagovať. To mohlo ovplyvniť vnímanú pravdepodobnosť, že dlžná suma bude vymáhaná, a tým zvýšiť pravdepodobnosť jej vrátenia (Allingham & Sandmo, 1972). Istejšie formulácie navyše viedli k stručnejšiemu a jednoduchšiemu listu, ktorý znižoval potrebu dodatočných úkonov v podobe overenia, či sa to daného adresáta skutočne týka. To mohlo mať takisto pozitívny vplyv na vrátenie dlžnej sumy (De Neve et al., 2021).

Pomenovanie dlhu (T3): V listoch s pomenovaním dlhu bol pridaný dodatočný odstavec so žiadosťou, aby si adresát neuplatňoval daňový bonus, na ktorý nemá nárok. V ďalšej vete ho okrem toho informoval, že neoprávnene uplatnený daňový bonus je dlhom voči štátu rovnako ako úmyselne nepriznaná a nezaplatená daň. Takáto formulácia mala za cieľ znížiť preferenciu zotrvať v súčasnom stave podobne ako v prípade experimentu v Guatemale (Kettle et al., 2016).

Kombinovaný list (T4): Posledný list kombinoval odstránenie nejednoznačných výrazov s dodatočným pomenovaním dlhu. Kombinácia intervencií totiž môže viesť k inému efektu ako je jednoduchý súčet alebo priemer efektov jednotlivých intervencií, čo bolo preukázané aj v zahraničných experimentoch (Fellner et al., 2013; Hernandez et al., 2017).

Výsledky experimentov

Základný list motivoval
k náprave viac ako tretinu
oslovených rodičov

Daňovní poplatníci, ktorí dostali základný list, zareagovali opravou daňového priznania výrazne častejšie ako tí, ktorí v rámci experimentu žiadny list nedostali. V skupine adresátov, ktorí si uplatnili daňový bonus na dieťa u zamestnávateľa aj v daňovom priznaní, túto chybu nenapravil žiaden adresát, ktorý na ňu nebol upozornený listom (T0). Urobilo tak však viac ako 37 % adresátov upozornených základným listom (T1). V prípade dvoch daňovníkov uplatňujúcich si daňový bonus na rovnaké dieťa v rovnakom období došlo k náprave u menej ako pol percenta adresátov, ktorí na to neboli upozornení listom (T0). Na druhej strane z tých, ktorí dostali základný list (T1), vrátilo nadmerne čerpaný daňový bonus viac ako 36 % adresátov. Chybu častejšie napravili ľudia s väčšou dlžnou sumou a vyšším disponibilným príjmom.

Istejšia formulácia textu
ešte zvýšila jeho účinnosť,
a to približne na polovicu

Tí daňovníci, ktorí dostali list s istejšou formuláciou (T2), vrátili neoprávnene čerpaný daňový bonus ešte častejšie. V prípade jednotlivcov, ktorí si daňový bonus na dieťa uplatnili dvakrát, ho vrátilo o 15 p.b. viac osôb oproti skupine so základným listom. Takisto v prípade dvojíc, ktoré si uplatnili daňový bonus na rovnaké dieťa v rovnakom období, mala skupina s istejšou formuláciou o 11 p.b. vyššiu mieru nápravy. List s pomenovaním dlhu (T3) mal výrazne slabší efekt. Zvýšil síce mieru nápravy nadmerného čerpania o 3 p.b. oproti základnému listu, ale tento výsledok bol len slabo signifikantný. Spojenie obidvoch nástrojov navyše nevedlo k vyššiemu efektu, ale naopak k nižšiemu. Kombinovaný list (T4) totiž zvýšil reakciu oproti základnému listu iba o 9 p.b., čo je výrazne menej ako v prípade istejších vyjadrení. List sa okrem toho oplatí posilať skôr mužom, keďže v prípade dvoch opatrovníkov uplatňujúcich si daňový bonus na rovnaké dieťa došlo k náprave až o 4 p.b. častejšie, ak bol adresátom listu muž. Je to pravdepodobne z toho dôvodu, že na daňový bonus má nárok v prvom rade matka a až potom otec. Daňový bonus vrátili častejšie aj starší ľudia s väčšou dlžnou sumou a vyšším disponibilným príjmom. Naopak menej často ľudia, ktorí si ho nesprávne uplatnili v rámci oboch kôl experimentu. Pozitívny efekt na mieru nápravy malo aj bydlisko vo väčšom meste a západnom regióne.

Graf 1: Miera nápravy u nadmerne uplatňujúcich daňovníkov

Jednotliví daňovníci uplatňujúci dvakrát

Dvaja daňovníci uplatňujúci súčasne

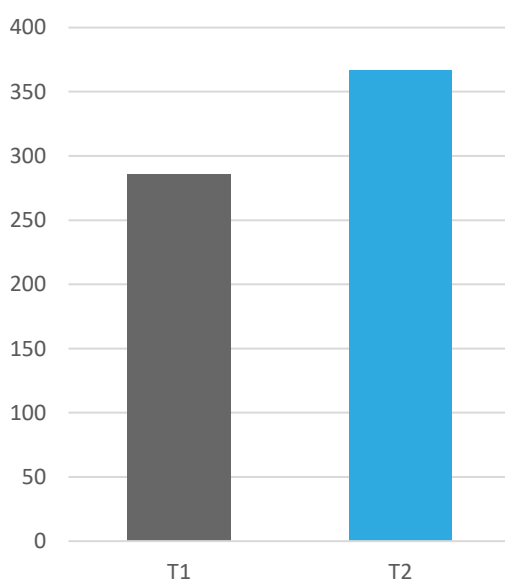

● Základný list ● Istejšia formulácia

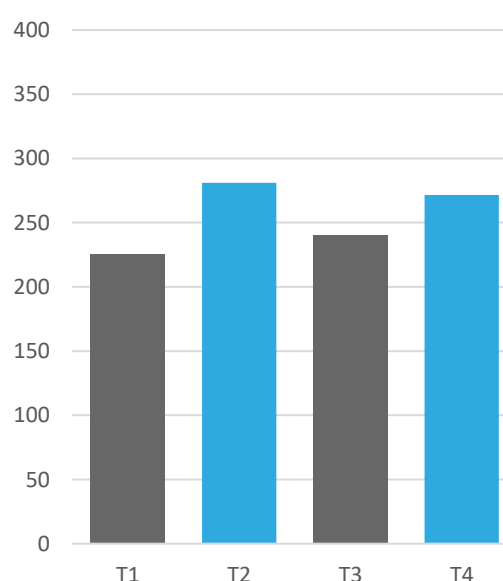
Zasielanie najlepšieho upozornenia môže ročne priniesť 1,7 milióna eur

Priemerná vrátená suma u tých daňovníkov, ktorí na list zareagovali, bola v prvom experimente 580 eur u dvakrát si uplatňujúcich jednotlivcov a 561 eur u súčasne si uplatňujúcich dvojíc. Prvý experiment tak priniesol 625 tisíc eur. V druhom experimente dvakrát uplatňujúci jednotlivci vrátili v priemere 731 eur a súčasne uplatňujúce dvojice 617 eur. Prínos druhého experimentu bol teda 1,5 milióna eur. Pri použití najúčinnšieho listu s istejšou formuláciou (T2) vo všetkých prípadoch by mohol pravidelný ročný prínos listovej kampane tvoriť až 1,7 milióna eur¹⁰. Vyššia celková suma vyplýva z toho, že na list s istejšou formuláciou reaguje vyšší počet daňovníkov ako na ostatné varianty listov. Priemerná vrátená suma u tých, ktorí sa daňový bonus na dieťa rozhodli vrátiť, závisí hlavne od ich dlžnej sumy a formulácie listu ju významne neovplyvnili.

Graf 2: Priemerná vrátená suma u dvakrát uplatňujúcich jednotlivcov

Graf 3: Priemerná vrátená suma u súčasne uplatňujúcich dvojíc

¹⁰ Za predpokladu rovnakej výšky daňového bonusu na dieťa a rovnakého počtu nesprávne uplatňujúcich daňovníkov.

Pravidelné opakovanie intervencie neznižuje jej účinnosť v čase

Odporúčame preto každoročne posilať list s istejšími vyjadreniami

Takáto intervencia môže pomôcť aj v iných výzvach od štátnych inštitúcií

Pri opakujúcich sa intervenciách je okrem ich okamžitého efektu dôležité aj to, ako sa tento efekt vyvíja v čase a či nezačne postupne klesať. V tomto prípade sa tak sústredíme iba na adresátov základného listu, ktorý sme zasielali naprieč celým experimentom. V obidvoch kolách pritom zareagovalo na tento list podobné percento adresátov, čo nám naznačuje, že opakované zasielanie listov nevedie k zníženej reakcii daňovníkov na tieto upozornenia. Treba ale vziať do úvahy aj ďalšie meniace sa faktory, ako napríklad výšku daňového bonusu, počet sledovaných rokov alebo uplynutú dobu od nadmerného uplatnenia.

Zhrnutie a diskusia

Vzhľadom na jeho najvyššiu účinnosť odporúčame v budúcnosti využívať list obsahujúci istejšie vyjadrenia, ktorý jednoznačne pomenováva situáciu bez podmieňovacích formulácií (T2). Toto je obzvlášť relevantné v súčasnosti, keď je výška daňového bonusu na maloleté dieťa vyššia ako v rokoch 2018 až 2022. Neoprávnené poberanie daňového bonusu tak môže viesť k väčším stratám na dani z príjmu v porovnaní s predošlými rokmi. Zároveň je dôležité naďalej monitorovať efekt listu, aby bolo možné potvrdiť predpoklad o jeho pretrvávajúcej účinnosti v čase. V ďalšom experimente by mohlo byť užitočné otestovať taktiež hrozbu negatívnymi dôsledkami, čo sa ukázalo ako účinné v zahraničnom (Chirico et al., 2019) aj v domácom (Priesol et al., 2024) kontexte.

Zákon o dani z príjmov okrem toho obsahuje aj ďalšie úľavy pre daňovníkov, ako je napríklad nezdaniteľná časť základu dane na daňovníka alebo na manžela či manželku. Upozornenia na podmienky uplatnenia týchto výhod, prípadne identifikácia neoprávnene uplatňujúcich daňovníkov, by tak mohli znížiť mieru ich nezákonného čerpania. Istejšia formulácia listu je navyše pomerne univerzálnym nástrojom, ktorý môže byť použitý aj pri čerpaní iných výhod než je daňový bonus na vyživované dieťa. Takáto intervencia môže mať efekt aj v ďalších výzvach od štátnych inštitúcií a môže tak viesť k účinnejšej a jasnejšej komunikácii s verejnosťou.

Tento výskum bol uskutočnený pod záštitou Oddelenia behaviorálnych a experimentálnych analýz (OBEA) na Inštitúte finančnej politiky (IFP).

Použitá literatúra

- Allingham, M. G., Sandmo, A. (1972): Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis, *Journal of Public Economics*, Volume 1, Number 3, Pages 323-338.
- Chirico, M., Inman, R., Loeffler, C., MacDonald, J., Sieg, H. (2019): Deterring Delinquency: A Field Experiment in Improving Tax Compliance Behavior, *National Tax Journal*, Volume 72, Number 3, Pages 479-506.
- De Neve, J. E., Imbert C., Luts, M., Spinnewijn, J., Tsankova, T. (2021): How to Improve Tax Compliance? Evidence from Population-Wide Experiments in Belgium, *Journal of Political Economy*, Volume 129, Number 5, Pages 1425-1463.
- Fellner, G., Sausgruber, R., Traxler, C. (2013): Testing Enforcement Strategies in the Field: Threat, Moral Appeal and Social Information, *Journal of the European Economic Association*, Volume 11, Number 3, Pages 634-660.
- Hallsworth, M., List, J. A., Metcalfe, R. D., Vlaev, I. (2015): The Making of Homo Honoratus: From Omission to Commission, Working Paper, National Bureau of Economic Research.
- Haynes, L., Green, D. P., Gallagher, R., John, P., Torgerson, D. J. (2013): Collection of Delinquent Fines: An Adaptive Randomized Trial to Assess the Effectiveness of Alternative Text Messages, *Journal of Policy Analysis and Management*, Volume 32, Number 4, Pages 718-730.
- Hernandez, M., Jamison, J., Korczyk, E., Mazar, N., Sormani, R. (2017): Applying Behavioral Insights to Improve Tax Collection: Experimental Evidence from Poland, Working Paper, World Bank Group.
- Kettle, S., Hernandez, M., Ruda, S., Sanders, M. (2016): Behavioural Interventions in Tax Compliance: Evidence from Guatemala, Working Paper, World Bank Group.
- Priesol, R., Jalakšová, P., Tužilová, B., Makarová, A., Pavlovský, P., Vargová, A. (2024): Odhaľ ma ak to dokážeš: Ako motivovať živnostníkov k platbe poisťného?, Policy Brief, Institute for Financial Policy
- Rybošová, P., Gábik, R., Priesol, R., Machlica, G. (2021): Písať listy sa oplatí: Ako zvýšiť daňové príjmy rýchlo a efektívne, Policy Brief, Institute for Financial Policy
- Torgler, B., Valev, N. T. (2010): Gender and Public Attitudes toward Corruption and Tax Evasion, *Contemporary Economic Policy*, Volume 28, Number 4, Pages 554-568.

Tabuľka 2: Rozdelenie do skupín v prvom experimente

	Jednotlivci	Dvojice
Bez listu (T0)	235	224
Základný list (T1)	925	2 068

Tabuľka 3: Rozdelenie do skupín v druhom experimente

	Jednotlivci	Dvojice
Základný list (T1)	449	1 171
Presná formulácia (T2)	449	1 171
Pomenovanie dlhu (T3)	---	1 180
Kombinovaný list (T4)	---	1 173

Appendix 1: Vyhodnotenie použitých intervencií

Pri vyhodnotení úspešnosti použitých intervencií sme sa primárne zamerali na mieru nápravy nadmerne uplatneného daňového bonusu na vyživované dieťa, ktorý daňovníci uviedli vo svojom daňovom priznaní. Zvlášť sme pritom vyhodnotili prvý experiment z roku 2022 a zvlášť druhý experiment z roku 2024. Úspešnosť základného listu v roku 2022 sme testovali pomocou nasledovného regresného modelu:

$$Y_i = \alpha_0 + \alpha_1 * T_{1i} + \varphi * X_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

Y_i je indikačná premenná pre tých adresátov, ktorí napravili nadmerne uplatnený daňový bonus na vyživované dieťa, T_{1i} je indikačná premenná pre tých adresátov, ktorí dostali základný list, a X_i je vektor kontrolných premenných. Parameter α_0 tak zachytáva pravdepodobnosť nápravy u adresátov v kontrolnej skupine bez listu, zatiaľ čo parameter α_1 zachytáva dodatočný efekt základného listu. Parameter φ zachytáva efekt jednotlivých kontrolných premenných. Úspešnosť behaviorálnych modifikácií v roku 2024 sme testovali pomocou nasledovného regresného modelu:

$$Z_i = \beta_0 + \beta_1 * T_{2i} + \beta_2 * T_{3i} + \beta_3 * T_{4i} + \psi * X_i + \pi_i \quad (2)$$

Z_i je indikačná premenná pre tých adresátov, ktorí napravili nadmerne uplatnený daňový bonus na vyživované dieťa, T_{2i} je indikačná premenná pre tých adresátov, ktorí dostali list s istejšou formuláciou, T_{3i} je indikačná premenná pre tých adresátov, ktorí dostali list s pomenovaním dlhu, T_{4i} je indikačná premenná pre tých adresátov, ktorí dostali kombinovaný list, a X_i je vektor kontrolných premenných. Parameter β_0 tak zachytáva mieru nápravy u adresátov so základným listom, parameter β_1 zachytáva dodatočný efekt istejšej formulácie, parameter β_2 zachytáva dodatočný efekt pomenovania dlhu a parameter β_3 zachytáva dodatočný efekt kombinovaného listu. Parameter ψ zachytáva efekt jednotlivých kontrolných premenných.

Tabuľka 4: Vyhodnotenie prvého experimentu

	Jednotlivci	Jednotlivci	Dvojice	Dvojice
Konštanta	0,00 (0,00)	-15,9 (8,61) *	0,45 (0,45)	-13,5 (6,47) **
Základný list	37,3 (1,59) ***	37,3 (1,62) ***	36,1 (1,15) ***	36,3 (1,21) ***
Ženské pohlavie		-1,79 (2,91)		0,00 (0,00)
Vek v rokoch		0,30 (0,18) *		0,14 (0,14)
Viacnásobná chyba		8,30 (4,98) *		2,07 (2,90)
Dĺžna suma		0,28 (1,41)		2,34 (1,01) **
Disponibilný príjem		0,01 (0,00)		0,01 (0,00) ***

Západný región		-1,34 (2,70)		0,51 (1,98)
Malá obec		-0,90 (3,32)		0,49 (2,37)
Veľká obec		2,79 (3,27)		0,78 (2,53)
Počet pozorovaní	1 160	1 160	2 292	2 292
Koeficient R²	0,11	0,12	0,05	0,06

Poznámky: V stĺpcoch (1) a (2) sa nachádzajú regresné odhady založené na rovnici (1) na vzorke jednotlivých daňovníkov, ktorí si uplatnili daňový bonus na vyživované dieťa u zamestnávateľa aj v daňovom priznaní. V stĺpcoch (3) a (4) sa nachádzajú regresné odhady založené na rovnici (1) na vzorke dvojíc daňovníkov, ktoré si uplatnili daňový bonus na rovnaké dieťa v rovnakom čase. Závislá premenná nadobúda hodnotu 100, ak daný adresát napravil nadmerne uplatnený daňový bonus, a nadobúda hodnotu 0, ak daný adresát nenapravil nadmerne uplatnený daňový bonus. Indikačná premenná nadobúda hodnotu 1, ak daný adresát počas experimentu dostal základný list, a nadobúda hodnotu 0, ak daný adresát počas experimentu nedostal žiadny list. V regresiach sú nasledujúce kontrolné premenné: ženské pohlavie (nadobúda hodnotu 1 pre ženské pohlavie a hodnotu 0 pre mužské pohlavie), vek adresáta v rokoch, viacnásobná chyba (nadobúda hodnotu 1 pre adresáta neoprávnené uplatňujúceho vo viacerých rôznych rokoch a hodnotu 0 pre adresáta neoprávnené uplatňujúceho iba v jednom roku), dlžná suma v stovkách eur, disponibilný príjem v stovkách eur, západný región (nadobúda hodnotu 1 pre Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Nitriansky kraj a Trenčiansky kraj a hodnotu 0 pre Banskobystrický kraj, Žilinský kraj, Košický kraj a Prešovský kraj), indikačná premenná pre malú obec do 5 000 obyvateľov a indikačná premenná pre veľkú obec nad 50 000 obyvateľov. Štandardné odchýlky sa nachádzajú v zátvorkách. Znak * zodpovedá p-hodnote < 0,10, znak ** zodpovedá p-hodnote < 0,05 a znak *** zodpovedá p-hodnote < 0,01.

Tabuľka 5: Vyhodnotenie druhého experimentu

	Jednotlivci	Jednotlivci	Dvojice	Dvojice
Konštanta	37,6 (2,29) ***	-12,9 (8,85)	35,4 (1,40) ***	23,7 (4,83) ***
Istejšia formulácia	14,7 (3,29) ***	15,2 (3,16) ***	11,0 (2,02) ***	11,0 (2,01) ***
Pomenovanie dlhu			3,29 (1,99) *	3,34 (1,98) *
Kombinovaný list			9,40 (2,02) ***	9,41 (2,00) ***
Ženské pohlavie		-2,74 (3,41)		-3,94 (1,47) ***
Vek v rokoch		0,87 (0,20) ***		0,20 (0,10) **
Opätovná chyba		-13,6 (7,41) *		-11,0 (3,08) ***
Dlžná suma		0,24 (0,35)		0,46 (0,22) **

Disponibilný príjem		0,02 (0,01) ***		0,01 (0,00) ***
Západný región		1,28 (3,28)		4,78 (1,45) ***
Malá obec		6,11 (3,73)		-0,31 (1,73)
Veľká obec		16,3 (4,36) ***		-1,52 (1,92)
Počet pozorovaní	898	898	4 695	4 695
Koeficient R²	0,02	0,11	0,01	0,02

Poznámky: V stĺpcoch (1) a (2) sa nachádzajú regresné odhady založené na rovnici (2) na vzorke jednotlivých daňovníkov, ktorí si uplatnili daňový bonus na vyživované dieťa u zamestnávateľa aj v daňovom priznaní. V stĺpcoch (3) a (4) sa nachádzajú regresné odhady založené na rovnici (2) na vzorke dvojíc daňovníkov, ktoré si uplatnili daňový bonus na rovnaké dieťa v rovnakom čase. Závislá premenná nadobúda hodnotu 100, ak daný adresát napravil nadmerne uplatnený daňový bonus, a nadobúda hodnotu 0, ak daný adresát nenapravil nadmerne uplatnený daňový bonus. Indikačné premenné nadobúdajú hodnotu 1, ak daný adresát počas experimentu dostal príslušný list, a nadobúdajú hodnotu 0, ak daný adresát počas experimentu nedostal príslušný list. V regresiach sú nasledujúce kontrolné premenné: ženské pohlavie (nadobúda hodnotu 1 pre ženské pohlavie a hodnotu 0 pre mužské pohlavie), vek adresáta v rokoch, opätovná chyba (nadobúda hodnotu 1 pre adresáta neoprávnené uplatňujúceho aj v prvom experimente a hodnotu 0 pre adresáta neoprávnené uplatňujúceho iba v druhom experimente), dlžná suma v stovkách eur, disponibilný príjem v stovkách eur, západný región (nadobúda hodnotu 1 pre Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Nitriansky kraj a Trenčiansky kraj a hodnotu 0 pre Banskobystrický kraj, Žilinský kraj, Košický kraj a Prešovský kraj), indikačná premenná pre malú obec do 5 000 obyvateľov a indikačná premenná pre veľkú obec nad 50 000 obyvateľov. Štandardné odchýlky sa nachádzajú v zátvorkách. Znak * zodpovedá p-hodnote < 0,10, znak ** zodpovedá p-hodnote < 0,05 a znak *** zodpovedá p-hodnote < 0,01.